

ZAVIČAJNOST U HRVATSKOJ DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI

SANJA VRCIĆ-MATAIJA
JASMINKA TROHA

Odjel za nastavničke studije u Gospiću
Sveučilište u Zadru

UDK 821.163.42-93.09
Pregledni rad

Primljeno: 7.11.2016.

Prihvaćeno: 20.12.2016.

U radu se donosi pregled žanrovski raznolikih tekstova hrvatske dječje književnosti povezanih zavičajnom temom. Pojam se zavičajnosti, obilježen jezično-stilskim značajkama, istaknutom emocionalnošću te željom za osvješćivanjem zavičajnog identiteta (jezik, krajolik, običaji, prošlost) iščitava u dječjoj poeziji, slikovnicama, tipološki raznolikim pričama i pripovijestima. Književnoteorijskom i kulturološkom analizom utvrđena je kao zajednička osobina spoznaja o važnosti zavičajnog i regionalnog identiteta temeljenog na poznavanju i promicanju zavičajnih vrijednosti. Uočene su motivske, jezične, kompozicijske i stilske razlike u odabranim djelima, zasnovane na žanrovskim posebnostima. Autori najčešće u književnim tekstovima koriste autobiografski diskurs djetinjstva smještajući vlastita životna iskustva u zavičajni prostor. Osim pripovjedne realističnosti proizišle iz projekcije vlastitog djetinjstva, primjetno je veliko uplitanje bajkovitosti bliske dječjem čitatelju, ali i potrebi bajkovitog viđenja zavičaja. Zavičajne se teme najčešće ostvaruju prostornom topofilijom: od emotivnih opisa ruralnih i urbanih lokaliteta, preko povijesnih digresija, do pripovijedanja o važnim osobama koje su svojim životom i djelovanjem postali prepoznatljivim dijelovima zavičajnog identiteta i kulturne baštine određenog kraja. U jezičnom smislu, neki su od književnih tekstova realizirani standardnim jezikom, dok drugi koriste dijalekte, regionalne i mjesne govore kao sredstva pripadnosti određenom kraju promičući očuvanje zavičajnih dijalektoloških vrijednosti.

KLJUČNE RIJEČI: *hrvatska dječja poezija, priče, pripovijesti, slikovnice, zavičajnost*

ZAVIČAJ, ZAVIČAJNOST I DJEČJA KNJIŽEVNOST

U dječjoj književnosti zavičajne su se teme u povijesnom slijedu nerijetko realizirale u svim književnim vrstama kao prostor traganja i povratka, mjesto njezgovanja zavičajnog jezika, kao spona s mitskim izvorštima i utočištem kojemu književnici, s obiljem emocionalne privrženosti pribjegavaju, baštineći u njima dio svoje povijesti, kulture i identiteta. „Svatko od nas je u ranome djetinjstvu, ponajprije u okrilju obitelji, a zatim u široj zajednici razvio vlastiti odnos prema zavičaju. Za jedne je zavičaj mjesto rođenja i odrastanja vezano za zemljopisno podrijetlo. Za druge, zavičaj je mjesto sigurnosti koje ne treba napuštati, treći pak smatraju da je najvrjedniji emocionalni, unutrašnji zavičaj kojega gradimo tijekom cijeloga života. Bez obzira na to kojem se stajalištu priklanjamo, zajedničko im je obilježje da je zavičaj čvrsta točka koja nam služi poput orijenta na životnim putovanjima. Zavičaj je ishodište i mjesto povratka; zavičaj koji nosimo u sebi daje smisao onome što činimo.“ (Halačev 2013: 19).

Marušić (2012) smatra da ono što možemo reći za zavičajnost u dječjoj književnosti vrijedi za književnost općenito, pri čemu je dječja, koja promiče djetinjstvo i afirmira dječje viđenje svijeta, osjetljivija i time važnija, vezujući pritom ljubav prema zavičaju s ljubavlju prema zavičajnoj povijesti i kulturi, kao što čini i Dvornik (2012) naglašavajući ulogu odraslih koji svoja znanja, iskustva, emocije i stav prema zavičaju, a time i zavičajnoj književnosti, prenose mlađim naraštajima. Tematski, jezično, svjetonazorski, poetički, kulturološki - djela se iz različitih hrvatskih krajeva znatno razlikuju. Propitujući pojam književnog regionalizma, Brešić (2004) u navedenim kriterijima nalazi, unatoč činjenici o cjelovitosti i zaokruženosti nacionalne književnosti, opravdanost postojanja zasebnih književnih poetika vezanih uz pojedini prostor, govoreći ponajprije o značajkama slavonske regionalne književnosti kao modelu autonomne strukture iz književnopovijesnog i književnoteorijskog motrišta, dovodeći je posredno u odnos s književnošću hrvatskoga Juga.

„Po svemu sudeći, radi se o ključnoj kategoriji, a to je prostor (lat. *locus*, grč. *topos*), jer je upravo prostor uvjetovao izrazito disperzivan karakter hrvatske književnosti. Kako su pojedine hrvatske regije u određenim povijesnim razdobljima pripadale različitim, više ili manje dominantnim kulturološkim krugovima (npr. romanskome, nasuprot kasnijega srednjoeuropskoga, germansko-slavenskoga), upravo su regije bile te koje su utjecale na veću ili manju konzistentnost, odnosno nekonzistentnost nacionalne književne baštine. Prostor i njegova kulturološka fragmentacija pokazali su se u isto vrijeme i kao faktor disimilacije, ali i kao faktor asimilacije, pa su u svim

hrvatskim pokrajinama vidljivi tragovi prožimanja različitih tradicijskih kulturnih modela unutar nacionalno cjelovita područja – bez obzira na političko-administrativne granice koje su određivale njegovu povijest.“ (Brešić 2004: 31)

U ovako shvaćenom pojmu književnog regionalizma, moguće je govoriti o poetološkim osobitostima ne samo slavonske, nego i književnosti ostalih hrvatskih prostora, jedinstvenih po svomu povijesnom, kulturološkom, jezičnom hodu određenog prostornim identitetom. Uzimajući u obzir specifičnosti pojedinih kulturoloških krugova vezanih uz cjelokupan hrvatski prostor, neupitnost postojanja slavonske i dalmatinske/dubrovačke/mediteranske književnosti, inicira potrebu govora o različitoj književnoj topografiji, o mogućnostima definiranja i drugih modela autonomnih književnih struktura – zagorske, istarske, primorske, ličke, jednako kao i potrebu traganja za poetološkim značajkama regionalnih, štoviše – zavičajnih tekstova u dječjoj književnosti.¹

U pokušaju diferenciranja pojedinih regionalnih književnosti, zanimljivi su stavovi Pavličića (1995), koji, nastojeći uspostaviti tipologiju naše književne proze, tvrdi da je za Mediterance jedina prava zbilja društvena, sklona promjenama, dok je za sjevernjake ona prirodna (zemlja, klima, temperament) te se na nju ne može utjecati zbog čega u sjevernjaci skloniji tragediji, a južnjaci komediji. Prema Marušiću (2012), život je u Splitu, u povijesnom kontekstu, bio tegoban i skučen što je obilježilo splitsku zavičajnu književnost: „U njoj je vrhunac užitka `žmul` vina i koja slana srdela (...), ljubav se ne vraća s mora, tovar je biće za kojim se plače kao za djetetom, a najljepše pjesme zanosno pjevaju konobi(...)“ (Marušić 2012:13). Specifičnost ličkog, geografskog i kulturološkog, prostora uvjetovala je poetiku ličke zavičajne književnosti. „U djelima mnogih ličkih pisaca Lika je mitski zavičaj, koji su napustili, ali kojeg se nikada nisu odrekli i uvijek su mu se, barem na razini fikcije, vraćali. Mitski je to zavičaj, nepatvoreni svijet djetinjstva, ljudske iskrenosti i neposrednosti. Gruba, opora, ali topla kao vatra s djedovskog ognjišta. Češće se o njoj pisalo s vremenske i prostorne distance kao o arkadiji, a ponekad s iste udaljenosti ili perspektive ponešto drukčije, ali ipak – lički.“ (Mataija <http://lektire.skole.hr/knjige/knjizevnost-hrvatskih-regija/knjizevnost>) Književnost i javni rad ličkih književnika isključivo su socijalno-nacionalnoga karaktera i temelje se na povratku tradicionalnim vrijednostima. „Unutar dječje književnosti nerijetko se Lika tema-

¹ O pojmu književnog regionalizma pisalo se u različitim prigodama, na različite načine. Uglavnom se izdvajao književni Sjever i književni Jug. Polazeći od jezika, govorilo se o književnostima na trima narječjima, u tematsko-stilskom se smislu izdvajala primorska književnost, dalmatinska, istarska, slavonska, dubrovačka, mediteranska književnost. U prilog regionalnom pristupu hrvatskoj književnosti ide i Carnetov projekt *Književnost hrvatskih regija* u nakladi Bulaja (vidi na: <http://lektire.skole.hr/stranica/knjizevnost-hrvatskih-regija>)

tizira kao prostor bajkovitog događanja, mjesto ozdravljenja, očuvanja tradicijskih vrijednosti i običaja.“ (Vrcić-Mataija 2006: 419). Specifičnoj zbog svoje bogate i burne povijesti, u književnosti za djecu u Istri se, najviše osvrta i studija odnosi se na predaju te na istarske bajke, odnosno pokušaje njihova aktualiziranja i ponovnog predstavljanja, kao što to navodi Begić (2012). Kad je riječ o zagorskoj dječjoj književnosti, ona se uglavnom, osim prostorom, definira jezikom – kajkavskim narječjem, tako da se govori o kajkavskoj dječjoj književnosti (Hranjec; Kos-Lajtman, 2008., Turza-Bogdan, 2013.), a njezini se počeci vezuju uz prijevodnu književnost u 18. st. kad je na kajkavski preveden Defoov *Robinzon (Mlajši Robinzon 1796.)*, dok suvremenu kajkavsku književnost uglavnom vezujemo uz pjesništvo, premda je vrlo uspješan niz kajkavskih dječjih prozaista (Hitrec, Milčec).

Polazeći, dakle, od „identiteta mjesta“ (Brešić 2004: 50) kao spoja prostora i kulture, upuštamo se u pokušaj određivanja pojma regionalne i zavičajne dječje književnosti određene kulturološkim značajkama pripadajućih, identitetski različitih mjesta. Čitanjem žanrovski raznolikih književnih tekstova (poezija, slikovnice, priče i pripovijesti) kroz prizmu zavičajnosti u znaku jezično-stilske raznolikosti i specifične tematike kao i identiteta zavičajnog subjekta², pokušavamo istražiti neke od regionalnih/zavičajnih sličnosti i razlika pri čemu se pojam književne zavičajnosti temelji na teoriji zavičajnoga, nacionalnoga i kulturnoga identiteta, zasnovanoga na jeziku, prostoru, povijesti i kulturi. Povezanost uz određeni kulturni prostor pri tome se temelji odrednicom mjesta rođenja, odrastanja ili pak tematiziranjem određenog kulturnog prostora kao dijela usvojenog, stečenog zavičajnog idioma, ili se pojedinom kulturnom prostoru prilazi sa stajališta propitivanja njegova regionalnog identiteta.

ZAVIČAJNA DJEČJA POEZIJA

Zavičajnu dječju poeziju prepoznajemo po karakterističnim motivima vezanim uz određeni kraj ili po jezičnom idiomu (čakavskom, kajkavskom, štokavskom), bez obzira tematizira li lokalni ili „standardni motivski repertoar“ (Bošković 2012: 57). Tematsko-motivska raznolikost dječje zavičajne poezije u znaku je kulturno-povijesnih znamenitosti nekoga mjesta i njegove ljepote. No, zavičajne

2 Pojam *zavičajnog subjekta* u kontekstu književne zavičajnosti tumačimo slijedom studije *Slavonski tekst hrvatske književnosti* Helene Sablić Tomić i Gorana Rema (2003), pokušavajući otkriti u žanrovski raznolikim tekstovima dječje književnosti mentalitet pripadnika određenog kulturnog prostora.

pjesme atribut „zavičajne“ prisvojile su i po nekim drugim karakteristikama – određena tematika iskazana je tipičnim govorom, narječjem, stilom pisanja, uporabom riječi, izraza i imena koja su česta u nekom kraju, povijesnim činjenicama i slično; „(...) obogaćujući i proširujući repertoar dječjeg pjesništva, ono u njega unosi zvukove, ritmove, stileme umjetničke (zavičajne) djetinje riječi i nije samo osvježeno, nego – ponajboljim ostvarenjima – i istinsko bogatstvo dječjeg svijeta i dječje poezije“. (Bošković 2012: 58).³

Zavičajnost u poeziji ponajprije je moguće prepoznati unutar usmene književnosti, potom autorske proizišle iz poetičkih zasada narodne književnosti. Rodnu je Slavoniju, s bogatstvom biljnog i životinjskog svijeta, u svojoj dječjoj poeziji upravo na tragu usmenog pjesništva ponajviše sačuvao Grigor Vitez, izniman pjesnik slavonskog zavičaja. „Proživjevši djetinjstvo u slavonskom selu, Vitez je ponio iz njega duboko u dušu urezane pejzažne slike i dobro zapamćene melodije. U tom ranom neposrednom dodiru s prirodom Vitez vidi svoje prvo i najveće vrelo inspiracije... Istinsko i zbiljsko prijateljstvo s livadama i poljima, i svim mogućim njegovim stanovnicima u djetinjstvu, dalo je njegovoj poeziji dimenziju uvjerljive doživljenosti...“ (Zalar 1991: 51) Narodne brojalice, rugalice, nabrajalice, pitalice, zagonetke snagom svoga poetskog izraza utjecali su na mnoge dječje pjesnike koji su upravo kroz neke od oblika ili tematskih slojeva usmenog pjesništva očuvali sustav zavičajnih vrijednosti, poput tradicije, običaja, vjerovanja i sl. *Pusti, vrbo, vodicu/Da ti skinem koricu,/Da napravim svirčicu,/Da izmamim ptičicu./Ptica biser birala,/Gotova je svirala.* (Vitez 1995) Vitezov je značaj „(...) u tome što je stvaralački spojio tradiciju slavonske narodne pjesme i senzibilitet mladog čovjeka.“ (Majdenić 2013: 225) Zvukovnost povezana s iznimnom vizualnošću, likovnošću preslikanom u stihove s nerijetkim metaforičkim prostornim pretapanjima neke su od odlika pjesničke poetike lirskog (i autorskog) subjekta, zaljubljenika u Slavoniju (*Kosci kose/U otkose/Mladu travu/Za otavu.../A iz travel/Poput hical/Prhnu prical/Prepelical/Preplašena/Leti, hita/U jezero/Zrela žita.*) (Vitez 1995), dok je, primjerice, mediteranskom zbiljom zaokupljen Tonči Petrasov Marović, pišući o različitim temama i motivima, od antičkih inspiracija do suvremenih nemira, od zavičajnih i dječjih uspomena do sudbonosnih problema (Šimundža 1993). Izdvajamo pjesmu Šporki Roko prožetu humorom kao i većina njegovih pjesama napisanih na splitskom dijalektalnom govoru s nizom čakavskih lekse-

³ U radu, zbog ograničenosti prostorom, nije moguće donijeti pregled cjelokupne dječje zavičajne književnosti, pa tako ni poezije. Izdvajaju se tek neka imena, specifična za različite hrvatske prostore, tematsko-motivske svjetove te jezične idiome.

ma (*šporki, kala, rišpet, vengo, pozdravja, pija, ka, jerbo, straj...*), čime Marovićev dječji svijet nosi motivsko-jezično lokalno obilježje: *U našu kalu zvanu Dišpet/ bija jedan mulac/ča ni jema rišpet.* (Marović 1975) Čakavština kao pjesnički izraz nerazdvojni je dio cjelokupne strukture u kojoj su se kreativno integrirali motiv, ritam, riječ i oblik iskazujući neuobičajenu viziju i sliku suvremenog djetinjstva. Vidljiva je regionalna obojenost nekih motiva čime Petrasov postiže doživljajnu autentičnost kojom se otkriva osjećajnost i psihologija modernog djeteta (Diklić i sur. 1996). Dišpet ima svoje stilsko i dijalektalno obojeno preneseno značenje sinonima za inat, pomaže u tematiziranju dječje nestašnosti. Dječja individualnost, nespontanost, sloboda djetinjstva, razigranost, donose se u suprotnosti od konvencionalnosti odrastanja i zrelosti: Ma tako je š njin bilo/samo dok je bija mali,/a čin je ponaresta/- posta je ka i ostali ... (Marović 1975)

Kajkavsko pjesništvo Skok (1983) označava sintagmom zavičajnog intimizma, emotivno-nostalgične evokacije djetinjstva koje u sebi donosi autentičnu projekciju života. U tom je smislu zanimljiv predstavnik hrvatske dječje književnosti Miroslav Dolenc Dravski.

„Premda piše i na književnom jeziku, svoje zvjezdane trenutke postiže pisanjem stihova na kajkavskom dijalektu. U zavičajnom govoru, jeziku svoje Podravine, ostvaruje prave male bisere, pjesme antologijske vrijednosti. Iako je objavio svega dvije zbirke pjesama – *Svatko ima svoju zvijezdu* i *Ivanjska Krijesnica*, s pravom ga možemo ubrojiti u red naših najboljih dijalektalnih pjesnika za djecu.“ (Zalar 2008: 155). U svojim se djelima Dolenc dotiče tema vezanih za vlastiti život, a u govoru srednjopodravskoga kajkavštine oživljava slike, zgrade i likove vlastitog djetinjstva, oplemenjujući stih slikom tradicijskoga podrijetla asocijativno prizivajući ruralni svijet svoga zavičaja sa svijetom usmenosti (Hranjec 2008). Izvrstan je primjer za to pjesma *Moja Podravina* koju Hranjec imenuje Dolencčevom „podravskom simfonijom“ jer njezina ljepota izvire iz slika što se temelje na raznolikim etno činjenicama: *Krov do kroval je narendan –/paprika na koncu!/ Lešči mi se Podravinal/kak vedrica v soncu./Čez ravnice/prek mekot/curi pot/bell/kak bela melja.(...)/Diši šuma, diše brazdel/korenje i loke./Prigrinja me kraj moj/ke sebi,/ kak mamine roke...* (Dolenc Dravski, u: AHDP⁴) Pjesmu je nužno, kao što to navode Hranjec i Kos-Lajtman (2008), povezati s usmenom književnošću u vidu prepoznavanja krhotina usmenih oblika interpoliranih u tekst. U mnogim zavičajnim pjesmama pjesnik idealizira zavičaj, odnosno regionalizacijom prepo-

⁴ Antologija hrvatske dječje poezije (2008), priredio Ivo Zalar.

stavlja idealizaciju što je karakteristično i za pjesmu *Moja Podravina*. Riječ je o metaforičkom doživljaju majke što također vuče korijene iz usmene književnosti te kolokvijalnog govora u kojima se često zemlja i kraj nazivaju majkom; Podravina mu je dom, kraj u kojem se osjeća sigurno, koji budi najljepše uspomene. Napisana kajkavskim narječjem, pjesma sadrži brojne arhaične lekseme (*vedrica, lešči, mekota, metvica, struganja*) i dijalektalizama zbog čega može poslužiti kao strategija očuvanja arhaičnih kajkavskih leksema, a time i nacionalnog identiteta uopće (Hranjec i Kos-Lajtman 2008).

Raskošnom ljepotom velebitskih vrhunaca i proplanaka, neodoljivim vizualno-akustičkim doživljajem Plitvičkih jezera, bogatim biljnim i životinjskim svijetom, Lika je bila i ostala nadahnuće mnogim književnicima, ne samo onima koji su svojim korijenima vezani uz nju, već i drugima koji su u ličkom krajoliku, ljudima i običajima otkrili prostor u kojem grade svoju umjetničku poetiku. Opjevanost Plitvica kao dijela ličkog zavičajnog identiteta u čiji je dijalekatni sloj asindetonski zgusnuto upisana Sankovićeva pjesma *Plitvice* sjedinjuje zavičajni s unutarnjim krajolikom lirskog subjekta: *Izvor, bukva, grab, javor, slap, kiša, duga, kap, /brzaci, ribe, tice, raci, /vuk, medo, sova, ćuk, /ciklama još nikad sama, /jezera i još svega po zera*. (Sanković 2004) U pjesničkim tekstovima Grge Rupčića javljaju se imaginacije rodnoga grada iz pozicije dionika ljepote njegovih urbanih mikrotoposa. Uglavnom se radi o estetici lijepog i književnom simultanzizmu koji objedinjuje opis gradskih lokaliteta i evocirane uspomene, aluzije na proživljene dane, emocije, mladost, prolaznost i vječnost, o čemu progovara pjesma *Duge ulice moga grada: Moj mali gradlima rijekuli duge, duge ulice. /Rijeka mi podstičel san o moru, /ulice mame na samotne šetnjeli obećavaju /daleka putovanja. /Ja najradije stanem /kod vodarice Marteli u čudu pitam se: /kako sati sporo prolaze, /a godine jure li jure*. (Rupčić 2008)

Tematizirajući zavičaj u širokom rasponu motivskog svijeta, od prirode, zvukovnosti, vizualizacije ruralno-urbanog mikrotoposa, preko uronjenosti u tradiciju, prožimanja prostornih konkretizacija sa simbolikom izričaja, u jeziku zavičaja razotkriva se topofilijski kozmos zavičajnog subjekta, iskonski vezan uz korijene i pripadnost kraju.

ZAVIČAJNA SLIKOVNICA

Kao medij dvostruke umjetnosti, književne i likovne, u svojoj otvorenosti interaktivnom sudjelovanju, s mogućnostima nelinearnog čitanja, slikovnica je žanr koji je svoj izazov pronašao i unutar zavičajnih tema.⁵ Usmjeravanje pozornosti prema slikovnici kao žanru koji predstavlja zaslužne znanstvenike, umjetnike povezane s nekim krajem, uglavnom se vezuje uz izdavačke djelatnosti gradskih knjižnica ili muzeja te angažman zavičajnih umjetnika koji projektnim radovima pokušavaju angažirati kulturnu javnost svoje sredine.⁶ Nastale u zavičaju i za zavičaj, takve slikovnice zadržavaju višestruku funkcionalnost: od estetske, preko edukativne do odgojne, promičući zavičajnu baštinu najmlađim korisnicima.

Stihovani tekst slikovnice *Moj Split*⁷ jednostavan je, pisan iz vizure djevojčice koja prepričava povijest svoga grada što joj je ispričala sfinga, donoseći niz motiva iz prošlosti i sadašnjosti Splita. *Cilu prošlost moga Splita/Rekla mi je prošlog lita/ Stara sfinga s Peristilal/Kod koje sam često bila.*“ Ritmičnosti slikovnice pridonosi odabrana strofa katrena, ujednačen rimarij, čakavski dijalekt s mnogim ikavskim jezičnim oblicima: *cilu, lita, ća, ovdī, bje, bija, di...* Maleni čitatelji saznaju o caru Dioklecijanu, o mauzoleju, katedrali, svetom Duju i svetom Staši, biskupu Grguru Ninskom, Marku Maruliću, ali i o suvremenijoj splitskoj povijesti te nizu kulturnih obilježja koja čine prepoznatljiv splitski kulturni identitet, kao što je jedan od najstarijih nogometnih klubova – Hajduk. Interaktivno i višefunkcionalno obilježje slikovnice pretpostavlja višeslojno čitanje, usmjereno dječjim i odraslim čitateljima (*all age literature; crossovers*)⁸. Ilustrator je slikovnice Zoran Perdić-Lukačević koji je toplim bojama naznačio istaknute osobe, a znamenitosti zagasitim,

⁵ O sve češćem pojavljivanju slikovnica o različitim hrvatskim gradovima kao i povijesnim osobama značajnima ne samo za određeni prostor, pisala je Diana Zalar (2012) ističući vrlo pozitivne primjere takvih slikovnica kao dijela baštine različitih hrvatskih krajeva.

⁶ Primjera zavičajnih slikovnica ima mnogo, posebice posljednjih desetljeća. O tome nam, uz ostale, svjedoči knjiga *Izlet u muzej na mala vrata* autorskog trojca: Diana Zalar, Antonija Balić Šimrak i Stjepko Rupčić koji su sakupili te književnoteorijski i likovno interpretirali preko 30 slikovnica tiskanih u okvirima muzejskih izdavačkih djelatnosti, a koje tematiziraju muzejsku građu, primarno vezanu uz određenu sredinu - zavičaj.

⁷ Slikovnica *Moj Split* objavljena je u seriji slikovnica *Gradovi* kao slikovnica broj 1. Kao napomena na početku slikovnice, stajao je sljedeći tekst: „Moj Split’ Bože Ujevića prva je u nizu slikovnica Školske knjige namijenjenih učenju povijesti. Vjerujemo da učenje počinje s onim što nam je najbliže: s gradom u kojem živimo i spomenicima pokraj kojih svakog dana prolazimo. Namjera nam je stoga objaviti „povijesne“ slikovnice o svim većim hrvatskim gradovima. Vjerujemo da će one pridonijeti poticanju ljubavi i znatiželje prema hrvatskoj kulturnoj i povijesnoj baštini.“ (Ujević 2012: 17).

⁸ U tom smislu interpretiramo kutak za roditelje i znatiželjnike u kojemu su motivi detaljnije objašnjeni na hrvatskom standardnom jeziku, a za avanturiste se nudi i popis splitskih muzeja i galerija, kao kulturne turističke odrednice.

s patinom starine, poigravajući se simbolički likovnošću, osobama, prostorom i vremenom.⁹ Za razliku od slikovnice *Moj Split*, u slikovnici *Moj Zagreb*¹⁰ svoju najdražu priču o gradu Zagrebu prepričava vjetar s Medvednice, uvlačeći izravno čitatelja u prošlost i sadašnjost svoga grada. Prozni tekst slikovnice napisao je Miroslav Šašić, a oslikala ju je Sanja Pribić. Za razliku od djevojčice koja koristi svoje čakavsko narječje kako bi nam dočarala jezični identitet Splitskana, vjetar uskraćuje taj dio zavičajnog jezika i izražava se standardnim jezikom. Sve svoje znanje i mudrost naglašava starošću, bajkovitim pristupom voljenom gradu o kojemu pripovijeda kroz prizmu vremeplova: *Star sam. Mnogo stariji od tebe, tvojih mame i tate, bake i djeda*. Čitatelj saznaje o povijesnom vremenu kada je na području gdje su sada ulice bilo more iz kojeg se uzdizala samo Medvednica, a kao najvažnije motive izdvaja rijeku Savu, potok s Medvednice, divlje životinje, ljude i događaje u povijesnom slijedu s nizom povijesnih i suvremenih podataka zaodjevenih u zanimljive fabule. Urbani niz zagrebačkih mikrotoposa (Maksimir, Zrinjevac, Trg bana Jelačića, Kamenita vrata) u prožimanju s prigradskim i izvangradskim lokalitetima, priče satkane od niza povijesnih podataka, vjerovanja i predaja, otkrivaju privrženost zavičajnog subjekta kraju, doživljenom i življenom voljenom prostoru, u riječi i slici.

Riječkom čakavštinom u slobodnom stihu napisana slikovnica *Vid z Reki* autorice Elizabete Jovanović u znaku je riječke zavičajne povijesti kroz koju nas, u potrazi za blagom, vode dječak Vid i njegovi prijatelji: Karolina, Tonka i Moro. *Na Mrtven kanale Vid se j'lužal zavuč va barkuli čakulaju od ribari osluhnut./Ki je ribar čera veću ribu čapal,/z kakovun piturun danaska/je barku pitural... Vid je našuo ribarsku priču o čuvenom riječkom blagu i, željan avanture, krenuo u potragu. Sklon društvu i igri, vrlo brzo sklapa prijateljstva i svoju pustolovinu pretvara u tajanstveno povijesno putovanje riječkim lokalitetima. A va ure cigal za cigalon beži./orli se zbudili, z vodun lice poškropili./I ovako dečine povedali:/ono ča išćete va voda je,/va voda ka z gradom teče./H moru hote, moru se poklonite,/Tajnu velu na njin otkrijte*. Bogata povijesnom topografijom, Rijeka postaje poprište edukativne pustolovine u kojoj značaj mora poprma višestruku simboliku: od estetske, preko zaštitničke do ontološke. More u svom beskrajju postaje idealno tajanstve-

⁹ Oduševljenje slikovnicom moglo se vidjeti i u novinskom osvrtu, a neke izdvojene riječi Silvije Šesto Stipaničić glase: „Striček Bože Ujević napravil je slikovnicu koja govori o Splitu, a kroz svoj grad šeće nas mala djevojčica. Svaka znamenitost opisana je pjesmicom i šteta bi bilo da nam to ne uđe u glavu. To vam je isto kao da imate neko veliko blago i ne znate za njega. Recimo da vam ispod kreveta viri škrinja s dukatima, a vi prolazite pored nje kao pokraj turskog groblja.“ (Šesto Stipaničić, prema Ujević 2012:17-18).

¹⁰ Slikovnica *Moj Zagreb* objavljena je u seriji slikovnica *Gradovi* kao slikovnica broj 2.

no mjesto kojemu djeca streme – blago. Vođeni nizom riječkih lokaliteta, djeca postupno, u malim urbanim toposima, otkrivaju toliko žuđeno blago shvaćajući da se ono krije u gradskim ulicama, trgovima, pričama, običajima, ljudima koji nikada ne posustaju: „*Krepat ma ne molat*“. Vid, Tonka, Karolina i Moro u potrazi za blagom otkrili su ljepotu i znamenitosti grada Rijeke, u njegovom baštinskom prostoru mjesto za igru, a njihov zavičajni govor potpuno nas je uveo u identitet grada, sudjelujući u njegovanju usađene ljubavi prema zavičaju i onoga čega su tek kasnije postali svjesni. Ilustrator slikovnice Vedran Ružić dominantno koristi plavu i zelenu boju, s nizom referentnih i simboličkih asocijacija, uklapajući se u tvrdnju kakao „Dobre ilustracije omogućuju čitatelju da napravi stanku i promisli o pročitanome, da se udubi u neki prizor već opisan u samome tekstu, te da proširi čitateljsko iskustvo.“ (Balić-Šimrak i Narančić Kovač 2011: 12).

Osim zavičajnih slikovnica koje tematiziraju rodni grad sa svim povijesnim i kulturnim znamenitostima pripadajućeg zavičajnog urbanog ili ruralnog prostora¹¹, uočljiva je pojava zavičajnih slikovnica koje tematiziraju poznate osobe, znanstvenike i umjetnike. „Te činjenice s jedne strane podižu dignitet autora slikovnica u odnosu prema autorima drugih žanrova, a s druge je strane dobro što se pojavljuju izdanja koja govore o zaslužnicima iz različitih hrvatskih krajeva...“ (Zalar 2014: 32)¹². Za takve slikovnice, osim što ih možemo iščitavati kroz prizmu zavičajnosti, Zalar (2014) koristi termin *biografske slikovnice o znamenitim osobama*, u koje bi se, svakako, mogle uvrstiti i slikovnice o Nikoli Tesli. *Nikola Tesla – izumitelj budućnosti* zanimljiva je jer je nastala kao rezultat suradnje korčulanskog muzeja i Muzeja Like u Gospiću. Tekst slikovnice napisala je Sani Sardelić, a ilustrirala su je djeca iz Smiljana. O istom znanstveniku ličkih korijena, a globalnog značaja, u kontekstu vrlo zahtjevne poetike slikovnice i suodnosa likovnog s tekstualnim izričajem, izdvajamo slikovnicu *Nikola Tesla – Snovi koji su donijeli struju* Vere Vujović, autorice teksta i Svjetlana Junakovića, autora ilustracija. Slojevita, zahtjevna ali zanimljiva, ova se slikovnica nadaje kao zanimljiv primjer nelinearnog „čitanja“ pri čemu „Čitatelj postaje sudionik u stvaranju značenjskih slojeva slikovnice jer čitanje postaje interaktivan proces (...) čitatelj može i treba slikovnicu više puta pročitati kako bi osvijestio na posve individualan način nje-

¹¹ Takvih slikovnica ima prilično dosta, primjerice: *Franjo Žučak u varaždinskom Starom gradu* (Dubravka Rovičanec i Dubravko Kastropeli), *Priča o kaštelu Vituri u Kaštel Lukšiću* (Mario Klarić i Zoran Perdić Lukačević), *Palčić* (slikovnica o Đakovu, autori Ćurić, M., Radoičić, V.) i dr.

¹² Poznate su, primjerice, slikovnice Faustu Vrančiću, Jurju Dalmatincu, Jurju Šižgoriću autorice Zdenke Bilušić, potom o Ruđeru Boškoviću, autora Snježane Paušek-Baždar i Pike Vončine, zatim o matematičaru Marinu Getaldiću autora Marijane Borić i Nore Mojaš, o Cvijeti Zuzorić autora Slavice Stojan i Ivana Viteza i dr.

zino značenje.“ (Zalar 2012: 64-65.) Narativni sloj slikovnice donosi najvažnije podatke iz Teslina života, dok likovni svojim vizualnim rješenjima nadopunjava tekstualnu dimenziju produbljujući narativnu slojevitost verbalno i likovno estetski zahtjevne i iznimno kvalitetne slikovnice.

ZAVIČAJNE PRIČE

Termin priča, određen kao kratka prozna vrsta obilježena elementima čudesnog (Crnković i Težak 2002.), u kontekstu zavičajnih tema, pretpostavlja raznolikost svojih oblika: od legende, preko predaje, do različitih tipova bajki inspiriranih zavičajnim motivima. U tom je smislu moguće detektirati niz pripovjednih narativa u različitim hrvatskim krajevima koji su našli svoj izraz u raznolikim književnim formama. Hibridan tip tekstova povezanih zadarskim zavičajnim temama objavljen je u knjizi Mirjane Mrkele *Moja zadarska čitanka* koju je ilustrirala Manuela Vladić-Maštruko. Čitanjem grada pripovjedač podastire povijest i sadašnjost Zadra sestrama blizankama smještenima u suvremeni urbani topos. Žanrovska polifonija širi se poput čipki na sakralnim građevinama u raznolikim književnim formama: od poezije, preko igrokaza, predaje, slikovnice, molitve, do pripovijesti, baštineći povijest voljenog grada i otkrivajući emocionalnu privrženost zavičajnog subjekta, autorskog i fikcionalnog, življenim prostorima, ali i pričama izniklima na kamenoj, burnoj i bogatoj zadarskoj povijesti. „Konceptija djela je zaigranost dječje mašte, pa su tekstovi ove knjige zapravo zbirka dječjih igara, skrivalica i pretvaralica oživljenih na konkretnim lokalitetima.“ (Nikolić Aras 2014: 60) Kao čuvarica etnografske zadarske baštine, knjiga promiče očuvanje gotovo zaboravljenih igara (*škatule batule, pretvorite se u...*) stvarajući na povijesnoj i predajnoj podlozi niz priča, pjesama, nabraljica (*Stomorica, kraljičica, /k njoj dolaze naša dica, / u kutiću ograđenom, /u ostatku od svetišta, / bez oltara i krovista, /sastaju se i igraju, / majku Božju dozivaju...*), nerijetko napisanih u zadarskom jezičnom idiomu.

Zbirka *Grički top* Dubravka Horvatića kao i *Šestinski kišobran* Nade Iveljić indikativne su ponajprije po činjenici što temi zavičajnosti prilaze iz različitih regionalnih i zavičajnih motrišta, afirmirajući raznolikost hrvatske kulturne i prirodne baštine. Predaje su rjeđe prisutne u dječjoj književnosti. Njihove su karakteristike smještene poetski između bajke i nefikcijske proze: pokraj fantastičnoga sloja, u njima su i podatci o povijesnim osobama, događajima, toponimima. Izraz su pučkog shvaćanja svijeta u kojemu pripovjedač ne ustraje na znanstvenosti, već

oblike obogaćuje fikcionalnom pričom (Hranjec 2006). U Horvatićevoj se knjizi kroz dvadeset predaja susrećemo s poznatim likovima iz narodnih bajki: divovima, vilama, vješticama i dr. Smješten na sjever Istre, div Dragonja zaslužan je za nastanak rijeka Dragonje i Mirne te krške jame. Njegovom zaslugom ljudi su naselili i ostale istarske krajeve. U Pulu je smješten pjevač Zvonimir koji je svojim glasom privukao vile (*divice*) koje su za njega podigle građevinu – Divić-grad, poznat pod imenom Arena. Kroz zbirku putujemo različitim krajevima Hrvatske saznajući, primjerice, o ljekovitosti rijeke Novčice u Gospiću te jednu od inačica o postanku imena grada, imena Plitvičkih jezera, ljepoti rijeke Krke i franjevačkog samostana na Visovcu: „Ima nebodernih stijena i uzanih sutjeska, ima širokih jezera kao što je ono na kojem se smjestio otočić Visovac sa starom crkvom i franjevačkim samostanom, ima veličanstvenih bukova, veličanstvenih slapova. A ponad Krke i posvuda oko nje na visovima se vide ruševine starih gradova.“ (Horvatić 1987:24). Horvatić je u priču o Đurđevcu unio i dimenziju zavičajnog jezičnog idioma - kajkavski govor: „Naj dečec vidi sveta!“ (Horvatić 1987:75), potom etnografsku baštinu kroz prikaz različitih zanimanja: „pečenjari i kobasičari, licitari i medičari, čizmari i kožari, košarači i lončari, ugljenari i krznari, svi su vikali na sav glas.“ (Horvatić 1987:78).

Za zbirku priča *Šestinski kišobran* Nada Iveljić posudila je usmene oblike poput anegdote, bajke, legende, predaje, progovarajući o zavičajnim vrijednostima pojedinih hrvatskih krajeva te razvijajući misao o tome da čovjek treba znati tko je i odakle je, treba poznavati običaje, vjerovanja, povijest svoga kraja kako bi ga mogao voljeti. S manje ili više fantastike, nižu se priče koje otimaju zaboravu već izbljedjele legende, oživljavaju se stvarni ili fantastični likovi kao čuvari tradicije i običaja, a priča koja ponajviše progovara o potrebi poznavanja svojih korijena, filozofsko je poetska dječja priča o izgubljenoj kapljici koja traga za svojim identitetom, da bi obogaćena spoznajom mirno nastavila živjeti prema zakonima prirode. „Uistinu, u zavičaju je najljepše. Sretna sam što sam ga pronašla. Ma kako daleko me odnio vjetar, znam kamo pripadam i svima ću moći kazati tko sam. Ja nisam obična kapljica iz uska žlijeba ili mutne lokve, ja sam kapljica s Plitvica!“ (Iveljić 1994: 210) Dječaka od gline – Glinenka autorica je smjestila u Hrvatsko zagorje, čuvajući etnografsko blago u opisu niza tradicijskih zanimanja vezanih uz taj kraj – lončarstvo, izrada opanaka i uzgoj životinja. Priča Sestre čipkarice vodi nas u prošlost dubrovačkog čipkarstva, potom onog lepoglavskog i paškog nalazeći u njima bajkovitu sestrinsku povezanost smještenu u nepovoljan povijesno-kulturološki kontekst. „Možda su se sestrice našle i ostale skrivene živjeti

blizu Lepoglave, gdje su i danas žene vješte čipkarstvu. Neki tvrde da su prešle na otok Pag, jer on je također poznat po čipkarstvu.“ (Iveljić 1994: 61) Morska je medvjedica rijetka i, nažalost, izumrla vrsta životinja koja je nekoć obitavala u Jadranskom moru. U knjizi vladarica otoka zbog svoje ljubavi prema smrtniku biva kažnjena pretvorbom u morsku medvjedicu baš poput poznate Male sirene. Vodenjačić iz Krke razvija misao: „(...) bio netko čovjek ili vodenjak, valja mu se pridržavati životnih zakona svoje vrste. A druga je istina, ne manje važna, da je svejedno gdje se vrše dobra djela. Ona su jednako vrijedna na zemlji, u zraku, kao i pod vodom.“ (Iveljić 1994: 181).

Kao posebno zanimljivo djelo iz zavičajnog motrišta, može se čitati *Putovanje patuljka Zvončića* Željke Horvat-Vukelja, žanrovski blisko bajkovitom romanu. Noseći patuljka Zvončića na svojim krilima, lastavica Lucija mu otkriva čari putovanja i ljepotu pojedinih hrvatskih krajeva. Značaj se njihova putovanja iščitava ne samo u spoznaji bogatstva pojedinih mjesta određenih specifičnim prostorom, poviješću, tradicijom, već se važnost putovanja prepliće s izgradnjom svjetonazora, samopouzdanja u otvorenosti drugom i drukčijem. Likovi koje pritom sreću u različitim krajevima Hrvatske, njihova govorna karakterizacija, humoristična kao dio identifikacije likova životinja, u znaku su prostorom i kulturom obilježene hrvatske regije, s nizom tradicijskih, jezičnih, geografskih i kulturoloških posebnosti.¹³

¹³ Doživljaj Like: „Moraš vidjeti pravu, čistu prirodu, a to možeš najbolje u Lici. Ovdje su najčišća gorska jezera, najbistriji potoci, najljepši slapovi, najmirisnije planinsko cvijeće. Ima tu cvijeća koje nigdje drugdje u svijetu nećeš naći, na primjer velebitsku degeniju. Osim toga, Ličani rade odličan sir, kiselo mlijeko...“ (Horvat-Vukelja 1997:20)/ Senjska bura: „Bura ga je bacala kao orahoovu ljusku. Valovi su se bijesno propinjali i obrušavali kao da se u njima krije stotinu divljih konja. Njihove grive od morske pjene mahnitno su vijorile na sve strane. Tisuće sitnih slanah kapljica letjelo je zrakom, šibalo sve oko sebe, ulazilo u nosnice. Jedva se disalo.“ (Isto: 30-32) Dalmacija: „Sto mu najdebljih srdela! Iz Zagreba si doletila sve do našega Splita! To more samo lastavica! Ma pogledaj ča se meni dogodilo: sapleja san se u ribarski konac. Ni koraknit ne moren a kamoli poletit!...A koji je to mali čovik s tobon? Ajme, ča je smišan!“ (Isto: 22)/ Zagorje: „Se bom pretražila, celi naš kraj- reče šireći krila- a ti me tu pričakaj!...Još niš- reče ona- Nigdi ni traga. Rekla sem i drugim friticama da tražiju...Si lačen?- upita ga ševa.- Kaj buš jel: črve, ličinke, sjemenke, listje?...-Naj ti meni tak- majčinski će šava- pak mi buš još i betežen. Evo, ja bom napravla još nekoliko letova, a ti mi buš obećal da buš jel. Vredi?“ (Isto: 60-61)/ „Slavonija je žitnica Hrvatske, zapamti, Zvončiću!- Pa, moj baća, kad ti tvoja baka Tonka u Zagrebu dade keks- nastavio je Žabomlat- sjeti se da je on od slavonskog brašna. I kad baka Tonka bude pila kavu, pa u nju metne šećera, sjeti se da je to šećer iz...- Županjel- dovrši Zvončić.“ (Isto: 48)

ZAVIČAJNE PRIPOVIJESTI

Nasuprot nerealističnom, fantastičnom pripovjednom modusu unutar kojeg smo detektirali nekoliko žanrovski raznolikih primjera, u okvirima realističnog, mimetičkog modusa smještena je pripovijetka/pripovijest, poprilično književno-teorijski i književno-povijesno zanemaren žanr, koja je svoje ostvarenje pronašla u nizu primjera zavičajnih tema. Za ovu smo priliku odabrale ambivalentne pristupe temi zavičajnosti s obzirom na gledište pripovjedača: u jednom je primjeru zavičaj (dalmatinski-splitski) promatran motrištem dionika splitske zavičajne baštine, a u drugom je lički krajolik predložen gledištem promatrača/pripovjedača koji o Lici ne zna puno i koji s predrasudama pristupa njenom upoznavanju, od likova do krajolika i ambijenta. Stoga identitet zavičajnog subjekta u sebi nosi dvostruka mjerila: unutarnja i vanjska, puneći se značenjima pripadajućeg zavičajnog toposa. Zbirka *Snijeg u Splitu* Matka Marušića autobiografskog je karaktera sastavljena od dvadeset zanimljivih pripovijesti iz kojih izranjaju prostori Marušićeva djetinjstva te prošlost grada Splita i okolice. Za razliku od, primjerice, Truhelkinog slavonskog sela kojeg autorica idealizira kao najljepše mjesto na svijetu, Marušićeva predodžba dalmatinskog sela u znaku je zrelih pripovjedačevih komentara, sklonih uočavanju slabosti male sredine opterećene bijedom i ratom. No ono što djecu vesele malene su, ali čarobne pojave poput - snijega. Djeca zvide slavonskim krajevima u kojima je snijeg uobičajena pojava, dok ga splitska djeca, zajedno sa svojim roditeljima, doživljavaju kao poseban dar koji, osim što pruža nemjerljive radosti igre, nivelira i socijalne razlike. „Tada sam prvi put vidio da nema razlike između djece i odraslih. Na snijegu su se svi jednako ponašali, samo što su odrasli jače bacali grude i prije odustajali od borbe.“ (Marušić 2002: 40) U autorovu pripovjednom modusu obnavljajuće nostalgije s izraženim topofilijским osjećajima zavičajnog subjekta spomenuti su neki od poznatih splitskih mikrotoposa kao što su ulice: Petrova, Zvonimirova, Šegvića, Radovanova ulica, Vrtli, Toć, potom znamenitosti kao što je Biskupova palača, Bujeva ruševina, Radunica, željeznički kolodvor i mnogi drugi.

Pripovijest Zlatka Krilića *Bakica zvana baba* progovara na humorističan način o temi ličkog krajolika i ljudi čija izvanjska grubost iskazana augmentativnim jezičnim idiomom prerasta u pojavu prevarenog očekivanja otkrivajući toplinu i prisnost međuljudskih odnosa. Iz Zlatkove pripovjedne zagrebačko-urbane vizure s čuđenjem promatramo i oslušujemo lički govor iz kojeg izranja topla priča o ličkoj bakici zvanoj baba, s kojom Zlatko doživljava susret na Velebitu kamo sa

svojim prijateljem Josipom Brdarom, njezinim unukom, odlazi na izlet. Zasnovana na kontrastu sela i grada, deminutivnog i augmentativnog govora, vanjskog izgleda i psihološke karakterizacije, socijalnoj nejednakosti, ratu i miru, u pripovijesti dominira humor proistekao iz originalne dječje vizure naivnog promatrača koji se upušta u susret s nepoznatim, a s vlastitim predrasudama i spoznajama o jeziku koji svojom izrazom govori o ljudima. Tako se za Zlatka *babom* može nazivati jedino *Baba Roga*, *baba* je podrugljiv oblik imena *baka* koja može biti samo baka ako je dobra, kakva i jest Josipova *baka* zbog čega je Zlatko i preimenuje u *bakicu* izražavajući tako svoj emocionalni stav prema tom krhkom, toplom i dragom stvorenju koje ih je hranilo zdravom ličkom hranom i pričama o vukovima, medvjedima i ličkoj prošlosti. I u *babinom* rječniku nema mjesta deminutivnom izražavanju, ona u svom govoru gomila augmentative (*momčna, junačna, muškarčna, šumetna, vučna, medvedi, sikirčna, očetne*) kojima nadahnuto i duhovito priča priču o sebi i ličkoj oporosti, o snazi da se izdrži u suživotu s neukrotivom prirodom. Jedino je bakina kuća kao sinonim doma, zavičaja, zavrijedila naziv kućice čime je na augmentativnoj jezičnoj govornoj karakterizaciji lika, kao na podlozi ličke stvarnosti, taj pojam zadobio višestruku semantičku vrijednost. Utoliko djeluje tragičnije završetak pripovijesti i bakino preseljenje u grad koje je godinama odgađala, a koje je uvjetovano ratnim strahotama suvremene hrvatske prošlosti, čime se humoristični ugođaj zamjenjuje tjeskobnim ostvarenim gubitkom osobnog identiteta razorenim zavičajem.

ZAKLJUČAK

Čitanje odabranih tekstova dječje književnosti kroz prizmu zavičajnosti proistekle uz prostorno, a time i povijesno, jezično, kulturološko identificiranje književnog subjekta, jedna je od mogućnosti uočavanja književnog regionalizma unutar sustava hrvatske dječje književnosti, čija se poetika zasniva ne samo na uočavanju razlika uvjetovanih žanrovskim diferencijacijama, već prije svega sličnosti, ali i bogatstva pristupa ovoj književnoj pojavi. Uočavanje specifičnosti zavičajne poetike razotkriva svu raznolikost tematsko-motivskog, jezičnog, kompozicijskog i stilskog pristupa temi zavičajnosti u poeziji, slikovnici, priči i pripovijesti, ali i u drugim, ovom prilikom izostavljenim žanrovima. Obrada povijesnih tema, znamenitih osoba, urbanih i ruralnih mikrotoposa u znaku autorskog zavičajnog identiteta, propitivanje odnosa prema prostoru, ljudima, povijesti i kulturi neke

su od odlika zavičajne poetike koja ostaje otvorena za nova usustavljivanja. Za poeziju je osobito značajan jezik koji je najčešće dijalektalno obojen, zvukovnošću, slikovitošću i semantikom pripadajućeg kraja. Po svojoj poetici određene dvostrukim diskursom, likovnim i narativnim, zavičajne se slikovnice priklanjaju jezičnim i likovnim slojevitostima s obiljem prostorno determiniranih znakova prepoznatljivih u kontekstu iščitavanja zavičajnog identiteta sklonog očuvanju povijesne i prirodne baštine. Svojom strukturnom, stilskom i jezičnom otvorenošću, priče i pripovijesti kao narativi širokih izražajnih mogućnosti, temu zavičajnosti promiču, grade i propituju na višestruko intrigantne načine.

Tematizirajući, dakle, zavičaj u širokom rasponu motivskog svijeta, od prirode, zvukovnosti, vizualizacije ruralno-urbanog mikrotoposa, preko uronjenosti u tradiciju, prožimanja konkretnih prostornih lokacija s nizom simboličkih semantičkih konotacija, razotkriva se topofilijски kozmos zavičajnog subjekta, iskonski vezan uz korijene i pripadnost kraju, upisujući se u poetički svijet jednog segmenta hrvatske dječje književnosti otvorenog za različita književno-teorijska i kulturološka istraživanja.

LITERATURA

- AGAČEVIĆ, Ibrahim. 2012. Slikovnice na temu baštine kao medij koji promiče povijesno. U: *1. i 2. okrugli stol: Zavičajnost u knjigama za djecu i mlade*. Ur. Grozdana Ribič i Vesna Mihanović. 90-93. Split: Gradska knjižnica Marka Marulića.
- BALIĆ-ŠIMRAK, Antonija i NARANČIĆ KOVAČ, Smiljana. 2011. Likovni aspekti ilustracije u dječjim knjigama i slikovnicama. *Dijete, vrtić, obitelj*, 17 (66): 10-12.
- BEGIĆ, Vanesa. 2012. Suvremena književnost za djecu u Istri. Pula: vlastita naklada.
- BOŠKOVIĆ, Ivan. 2012. Splitska dječja književnost: nekoliko impresija kao poticaj za razgovor (na marginama knjige „More vedrine“ i splitskih dječjih časopisa). U: *1. i 2. okrugli stol: Zavičajnost u knjigama za djecu i mlade*. Ur. Grozdana Ribičić i Vesna Mihanović. 57-61. Split: Gradska knjižnica Marka Marulića.
- BREŠIĆ, Vinko. 2004. *Slavonska književnost i novi regionalizam*, Osijek: Matica hrvatska, Ogranak Osijek.
- CRNKOVIĆ, Milan i TEŽAK, Dubravka. 2002. *Povijest hrvatske dječje književnosti od početka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje.
- DIKLIĆ, Zvonimir; TEŽAK, Dubravka i ZALAR, Ivo. 1996. *Primjeri iz dječje književnosti*. Zagreb: Divič.
- DVORNIK, Dijana. 2012. Splitska zavičajna baština u literaturi primjerenoj djeci. U: *1. i 2. okrugli stol: Zavičajnost u knjigama za djecu i mlade*. Ur. Grozdana Ribičić i Vesna Mihanović. 21-30. Split: Gradska knjižnica Marka Marulića.
- HALAČEV, Slavenka. 2013. Zavičajni priručnici za učenike – put od zavičajnih do nacionalnih vrijednosti. U: *3. okrugli stol o zavičajnosti u knjigama za djecu i mlade: Baština Splitsko-dalmatinske županije u knjigama za djecu i mlade*. Ur. Grozdana Ribičić i Vesna Mihanović. 19-22. Split: Gradska knjižnica Marka Marulića.
- HAMERŠAK, Marijana i ZIMA, Dubravka. 2015. Uvod u dječju književnost. Zagreb: Leykam international.
- HORVAT-VUKELJA, Željka. 1997. *Putovanje patuljka Zvončića*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- HORVATIĆ, Dubravko. 1987. *Grički top*. Zagreb: Mladost.
- HRANJEC, Stjepan. 2006. *Pregled hrvatske dječje književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
- HRANJEC, Stjepan. 2008. Tipovi interpolacije folkloru u dječjim stihovima Miroslava Dolenca Dravskog. *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, 45 (2): 99-113.

- HRANJEC, Stjepan i KOS-LAJTMAN, Andrijana. 2008. Zavičajno-etnomen-
talitetna funkcija interferencije hrvatske usmene i dječje književnosti – prilog
strategiji očuvanja identiteta hrvatskog jezika u osnovnoškolskim čitankama.
U: *Konferencijski zbornik Drugog specijaliziranog znanstvenog skupa: Rano uče-
nje hrvatskoga jezika 2*. Ur. Dunja Pavličević-Franić i Ante Bežen. 61-78. Za-
greb: Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- IVELJIĆ, Nada. 1994. *Šestinski kišobran*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- JOVANOVIĆ, Elizabet i RUŽIĆ, Vedran. 2015. *Vid z Reki*. Zagreb: Stega Tisak.
- JUNAKOVIĆ, Svjetlan i VUJOVIĆ, Vera. 2006. *Nikola Tesla – Snovi koji su
nam donijeli struju*. Zagreb: Kigen.
- KRILIĆ, Zlatko. 2001. *Šaljive priče i priče bez šale*. Zagreb: ABC.
- MAJDENIĆ, Valentina. 2013. *Regionalni tekst dječje književnosti*. Zagreb: Ljevak.
- MARUŠIĆ, Matko. 2002. *Snijeg u Splitu*. Zagreb: Školska knjiga.
- MAROVIĆ, Tonči Petrasov. 1975. *Ča triba govorit*. Zagreb: Školska knjiga.
- MARUŠIĆ, Matko. 2012. Tri zamke splitske zavičajnosti. U: *1. i 2. okrugli stol:
Zavičajnost u knjigama za djecu i mlade*. Ur. Grozdana Ribičić i Vesna Miha-
nović. 12-15. Split: Gradska knjižnica Marka Marulića.
- MATAIJA, Ivica. Književnost Like. [http://lektire.skole.hr/knjige/knjizevnost-hr-
vatskih-regija/knjizevnost](http://lektire.skole.hr/knjige/knjizevnost-hr-
vatskih-regija/knjizevnost) (5. studenog 2016.)
- MATOŠIĆ, Vedran. 2012. Zavičajnost u dječjoj književnosti. U: *1. i 2. okrugli
stol: Zavičajnost u knjigama za djecu i mlade*. Ur. Grozdana Ribičić i Vesna
Mihanović. 41-44. Split: Gradska knjižnica Marka Marulića.
- MRKELA, Mirjana. 2014. *Moja zadarska čitanka*. Zadar: HKD Napredak.
- NIKOLIĆ Aras, Stanislava. 2014. O zadarskoj čitanci. U: Mirjana Mrkela, Moja
zadarska čitanka. 60-61. Zadar, HKD Napredak.
- PAVLIČIĆ, Pavao. 1995. Južno od sjevera, sjeverno od juga. U: *Hrvatska kultura u ozračju
Sredozemlja/Mediterana*. „Dubrovnik“. 6, 15-19, Dubrovnik, Matica hrvatska.
- RUPČIĆ, Grga. 2008. *Blistaju đачke oči*. Gospić: Lika press.
- Sablić Tomić, Helena i Rem, Goran. 2003. *Slavonski tekst hrvatske književnosti*.
Zagreb: Matica hrvatska
- SANKOVIĆ, Mirko. 2004. *Lika iza palasaka*. Plitvička jezera
- SKOK, Joža. 1983. Elementi za tvorbu poetike kajkavskog pjesništva na zavi-
čajnim idiomima, *Radovi zavoda za slavensku filologiju*, 18: 51-63. Zagreb:
Filozofski fakultet.
- ŠAŠIĆ, Miroslav i PRIBIĆ, Sanja. 2004. *Moj Zagreb*. Zagreb: Školska knjiga.
- TURZA Bogdan, Tamara. 2013. *Kajkavsko narječje u nastavi hrvatskog jezika:*

- prilozi za osnovnoškolsku nastavu*, Čakovec: Matica hrvatska.
- UJEVIĆ, Bože i PERDIĆ-LUKAČEVIĆ, Zoran. 2003. *Moj Split*. Zagreb: Školska knjiga
- UJEVIĆ, Bože. 2012. *Kako smo slučajno postali autori slikovnica sa zavičajnom tematikom*. U: *1. i 2. okrugli stol: Zavičajnost u knjigama za djecu i mlade*. Ur. Grozdana Ribičić i Vesna Mihanović. 16-20. Split: Gradska knjižnica Marka Marulića.
- VITEZ, Grigor. 1995. *Izabrane pjesme i zagonetke*. Zagreb: Profil International.
- VRCIĆ-MATAIJA, Sanja. 2006. Lika u proznim djelima hrvatske dječje književnosti. U: *Zavičajnost, globalizacija i škola: Treći znanstveno-stručni skup s međunarodnim djelovanjem, 5. i 6. svibnja 2006.*, 419-440. Ur. Sanja Vrcić-Mataija i Vesna Grahovac-Pražić). Gospić: Visoka učiteljska škola
- ZALAR, Ivo, ur. 2008. *Antologija hrvatske dječje poezije*. Zagreb; Školska knjiga
- ZALAR, Ivo. 1991. *Pregled hrvatske dječje poezije*. Zagreb: Školska knjiga.
- ZALAR, Diana. 2012. Suvremena slikovnica u Hrvatskoj s posebnim osvrtom na suodnos slike i teksta. U: *1. i 2. okrugli stol: Zavičajnost u knjigama za djecu i mlade*. Ur. Grozdana Ribičić i Vesna Mihanović. 62-73. Split: Gradska knjižnica Marka Marulića.
- ZALAR, Diana; BALIĆ-ŠIMRAK, Antonija i RUPČIĆ, Stjepko. 2014. *Izlet u muzej na mala vrata prema teoriji slikovnice*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

INDIGENEITY IN CROATIAN CHILDREN'S LITERATURE

The paper interprets selected genre of diverse texts that belong to Croatian children's literature connected by the theme of indigeneity. The concept of indigeneity, characterized by linguistic-stylistic features, prominent emotionality and desire for the awareness of indigenous identity (language, landscape, customs, history) could be read to children recipients from children's poetry, picture books, topologically diverse stories and tales. Literary theory and culture analysis have identified the importance of native and regional identity based on knowing and promoting native values and patriotism. Motive-related, linguistic, compositional and stylistic differences have been noticed in selected writings, all based on the genre specifics. In their literary texts authors mostly use autobiographical discourse of their own childhood and life experience connected to their homeland. Besides the narrative realism resulting from the projection of one's own childhood, a significant interference of the elements of fairy-tales, as well as the need of mythical vision of the homeland have been noticed. Indigenous themes are usually realized through spatial topophilia: from emotional description of rural and urban localities, through historical digressions, to the narration about important persons whose life and work have become recognizable parts of the homeland identity and cultural heritage of a particular region. Linguistically, some of the literary texts are written in standard language, while others use dialects, regional and local speech as a means of determining the affiliation with a particular region and promoting the preservation of native dialectological values.

KEYWORDS: *Croatian children's poetry, stories, picture books, indigeneity*